

**„akin ki-bejár
folyton élet és halál”**

Magyar advent,
Keszei István összegyűjtött versei és prózái 1–2.
Szerk. Kovács Eleonóra
Alba Civitas
Történeti Alapítvány,
Székesfehérvár, 2009.

Keszei István, akinek életművét most családja és szülővárosa gyűjtötte össze két vaskos kötetbe, azok közül való, akik előtt egy nyugdíjas asszony végrendeletének jóvoltából a budai Bethlen-udvar melletti téren Makovecz Imre és Péterfy László – tudtommal mindmáig hivatalos engedély nélkül – felállított emlékműve tiszteleg: „Azok emlékére, akik nem haltak meg, de az életüket tönkretették”. Latin–görög szakos tanár gyermeke, maga is klasszika-filológiát hallgató egyetemista, hívő katolikus, akiről „a kereszttel rám öntött kereszténységet még az afrikai nap sem tudná bőrömről leszáritani”. A forradalomban való részvétel miatt testvérével menekülni kényszerül, de „állandó szellemi kapcsolatot akarok fenntartani az otthoni Magyarországgal. Nem emigránsnak születtem...” Nem költészetének tematikája, de életfelfogása tartja a száműzetésben. Ahogy erről ír, az szinte Németh László *VII. Gergely*ének öntudatos parafrázisa. Még a retorikai hangsúlyban is rímelnék. Gergely: „Szerettem az igazságot, gyűlöltem a méltánytalanságot, ezért halok meg száműzetésben”. Keszei: „életem végső tendenciája mégis csak a jóság, szeretet, szabadságvágy nagy transzcendens szomját mutatja. Hisz ezért töltöttem most idegenben a karácsonyt”.

Kint ösztöndíjas diákként is már elkeveredetten él: „Gonosz, ostoba és buta az élet. Én pesszimista vagyok. Semmiben sem remélek. Úgy érzem, nincsen vészkijárát.” „Nagyon megtorpedózott, szétlőtt az én idegzetem a száműzetésben. Persze mindig vannak apró célok, amikért érdemes élni.” Élete: legfőképpen az irodalom. Túl azon: léte a mezők liliomaihoz hasonlatos. Tanul – megbukik a szigorlatokon; alkalmi munkákból tengeti magát – de legtöbbször állástalan; megnősül, kislánya születik – mégis családja vesztett lesz. Magány, alkalmi munka, alkohol. „Ne aggódjatok értem! Isten kegyelméből élek és vagyok. Sok-sok vívódás, írás és várakozás közt múlik az életem”.

Eszménye: „engem inkább a szegény mosolygó szentek nyugtáznak le. A felejthetetlen csodálatos Nap-himnusz szerzője, a poverellói költő, Szent Ferenc se suhogtatta kezében az ideológia korbácsát. Szent Ferenc is csak mosolyogni tudott, de ezzel a mosolyával éppen úgy megbűvölte, megszelídítette a gubbíói farkast, mint az antik mitológiában Orpheus a vadállatokat. A mosoly lefegy-

verzi a farkasokat is.” És milyen aktuális kívánsággal folytatja: „Néha a jég elveri a magyar paraszt termését. Milyen jó lenne, ha jég helyett rózsasó hullana a magyar búzamezőkre. Persze ehhez az kellene, hogy mindenki szelíd, mosolygó legyen, mert csak a mosoly csalja le a rózsákat az égből.” Keszei rózsái: égből pottyant, poklokat megjárt versei. Ezekben találja meg élete értelmét.

Az Újhold újabb nemzedékeként akár itthon is „tűrhetnék” verseit. Egyetlen, életében későn (1979-ben) megjelent kötetének oximoront magába rejtő címe: *Angyali merénylet*. Emlékezetemben összekeresek mellé itthonról néhány kötetet: *Fekete ünnep* (Orbán Ottó), *Töredék Hamletnek* (Tandori Dezső), *Héj* (Oravecz Imre), *Tűzföld* (Beney Zsuzsa), *Kötábla* (Székely Magda), *Hullámtörő* (Niklai Ádám) – közöttük is egyéni hang, maradandóan elkülönülő megszólalás. Csakhogy míg az említettek első kötetek után (a korán elhalt Niklait nem számítva) önálló utakra tértek, líránk szuverén nagyságai lettek, Keszei (és szerintem Beney Zsuzsa úgyszintén) a maga szuverenitását megtartva bezárkózott (persze volt hová!) indulása korárett aurájába. Az ő verseiről is elmondható, amit az irodalomtörténet rögzít Beney Zsuzsáról: „minden verse valóban mintha egyszeri és utolsó lehetőség, az egyetlen még lehetséges metafizikai gesztus lenne a lezárult végzet megjelenítésére”. Keszei már eleitől fogva kialakította képvilágát és világlátását, oximoronszerűen ellentétes optikába állító versformálását. „Tudjátok, az emlékekbe bele lehet örülni. A tudatom alatt szinte már elrálkosodva, annyi élmény, emlék bujkál bennem. Nálam nem külön jelentkeznek az emlékek. Az egyik magával ragadja a másikat, a másik a harmadikat. (...) Egy tárgy tízezer asszociációt ébreszt. Például: Hollandiában láttam egy düledező asztalt, amit a szű már majdnem szétrágott. Hirtelen Anyukám, Rád gondoltam. Ahogy a szű és az idő az asztalt, úgy rága szét gyomrod a fekete rák. Én is elrálkosodó, szű rága bútorok között élek. Nincs menekülés!!! Minden Rátok emlékeztet, minden titkos utalást tartalmaz.” Az emigránsban benne él az otthoni élet, a jelennel párhuzamosan tovább alakul a múltban ott hagyott másik élet. Beleragad, belefűrja magát, és belehal. Minden vers egy halál.

És egyben az élet himnusza is. A pusztulás intenzív, egyre-szenvedélyesebb átélésével versében a létezés egy másik formájába menti át a mulandót. Milyen groteszken hangzik önmagában első párizsi látogatásának leírásában ez a kérdés: „A Notre Dame előtt este nők árulták magukat, de én azon ábrándoztam, hová tűnt Quasimodo, a püpos harangozó. Gondolom Esmeraldának, a gyönyörű cigánylánynak a fogai is megsárgultak a sírban”. Mégis bármelyik versében otthonos lehetne ez a jelenet. Hiszen a *Családi fényképalbum* szintígy mutatja be az *Anyámat*, benne önmagát: „Ha Jézus lennék, mint az ördögöt, / Űznék belőled fekélyes

dögöt. / Gyomrodban sötét nyelvet ölt a rák. / Nagyon szeretlek: cibálnám haját. / Rák-üző Jézus, Isten nem vagyok / Ördögös fiad, én is meghalok. // Érzem, hogy sürges az idő”. És imígyen testesíti meg tárgyiasult önmagát kötet-címadó versében egyszerre elvégezve önmagában a gyónást és megelőlegezve a feloldozást: „Miközben gyakoroltam a bűnt, néha a jót is elkövettem”.

A pusztulás mechanizmusán átvergődve érzi meg az „ősök ritmusát”. „Lehet, hogy eszelős, bolond álmok. Egy menekült magyar költő, egy ideges, szomorú magyar fiú emlékei, amelyekről álmában sem tud szabadulni. Nem tehetek róla, az ősokeket, a keményítőmester dédapákat, és a vasutas nagyapákat is érzem lüktetni a pulzusomban. Az egyén elpusztul: eltapossa a halál, a faj fönny marad. Én hiszek a biológiai életlani halhatatlanságban. Nem Keszei Pista élete a fontos. A lényeg, hogy a nemzedék továbbéljen, és átugorja az egyének hullait.”

Miként alakul a Keszei-vers? „Ágica! Úgy szeretnélek látni! Emlékszel? Apuka ezt az állandó epiteton ornanszot, díszítő jelzőt ragasztotta rád: »Kisanyus«. Most aztán tényleg anyuka lettél. Hogy a jó csodába csináltad? Két év alatt megháromszorozódtál, valahonnan belülről, a legbelsőbb mélységekből, a szíved tőszomszédságából, a méhedből, ahol az élet lappangó gyökereit ültette el az Isten, egyszerre 2 kis új ember-virág lombosodott a világba. [...] Sokszor elgondolkodom! Milyen nagyszerű és bűvészi látvány: 24 évig szélszű volt Ágica ölében, és egyszerre: – hipp-hopp! – szédítő »szaltóval« két kis új Schmidt-csemete ugrik ki a világba. Ha van halálos ugrás, »szaltó mortale«, azt hiszem van »szaltó vitale«, boldog élő ugrás is, amikor, mint a kicsi mennyei pilóták, a születő új emberkék valahonnan a semmiből, a felhőkön túlról megérkeznek a világba”. Költészetének leglényegéből fogalmaz, és oximoronként mindjárt lefordít egy Lorca-szöveget a *Yermából*: „Jobb sírni, jajongani egy élő ember miatt, mint siratni a meg nem született embert, aki néma fantomként ott ül az anyák szíve alatt”. Majd hozzáteszi: „Milyen borzasztó a meddő nő, akinek a szíve alatt »néma fantomként« ülnek a meg nem született gyermekek”. Végül summázatként hozzáírja: „Szerintem nemcsak a holtakat kellene kiharangozni a világból, a betoppanó élők is megérdemelnék, hogy a sekrestyés meghúzza a harang-

kötelet. Hisz nagyobb öröm születni, mint meghalni”. A „sekrestyés” harangkötelet húzó (mily kétértelmű!) tekintetének távlatai: Esmeralda sírban sárguló fogán át a hoszonnégy évig szélszű, majd hirtelen megnyíló asszonyi méhig vezetnek. Keszei István költészetének egymásba roppanó horizontjai. Bennük népek és otthonok folytonossága: a nemzeti és nemzedéki kapcsolódás tisztaszép szövegei. Az „angyali merénylet” megtestesülései.

Amikor a világban éppen az élet folyamatosságának a tudata látszott megszakadni. Weöres Sándor és Kodály korábban egyszerre érzett rá az *Öregek* szerepvesztésében megnyíló pokolra. Utóbb a *Tékozló ország* (Juhász Ferenc) tekintett a történelmi önpusztítás, a *Törvénytelen halottaim* (Ratkó József) a társadalmi felelőtlenség következményeibe. Szinte a levegőben volt – mondhatom: kétségbeesve hívtam fel magam is minderre a figyelmet a hatvanas években kritikáimban. Micsoda pokolba tekinthetett ez az angyali vonzódású emigráns, amint belső magányába vonulva a halál elszabadulásának látványát kellett követnie. Sokszor feloldhatatlanul.

Olvasójaként magam erősítéseként mélyedek verseinek a bomlás átélésével perelő kényszeres vívódásaiba. A belső harc szinte dadogássá fokozódó önméltléseibe, amellyel kényszeríti alkotói önmagát a győzelemre a poklokra. Követem visszariadásait a pusztulás okozta látomások elhatalmasodása miatt. Legjobb verseiben mindez tökéletes alkotássá formálódik, a többiekben inkább a belső harc feszültsége kényszeríti a dadogás elfogadására. Egyszerre küzd a vergődő kétségbeesett a feloldásért, és a költő a hagyományos forma beteljesítéséért. A néhány tökéletes vers antológiadarabként továbbélteni nevét és hagyatékát a magyar líra történetében. Hogy segítségére legyek egy majdani antológia összeállítójának, ötletszerű javaslataim: *Forgóajtó, Főzés, Telfes kényeddé, Csillag, Függőlegesen, Lépteim, Völgy, Sírvers, Két stáció között, Curriculum vitae, Pizkozattól a tisztázatig, Ki vagy?* És hát az emblematisan ismert *Lőveni új-magyar Mária-síralom*. A többi esetben pedig a küzdelem intenzitása és egy-két súlyos szép megoldás mindig felfigyeltet verseire.

Kabdebó Lóránt

2010. október 25-én hosszú betegség után elhunyt szerzőnk, Lugosi Papp János újságíró, író, tanár.

Lugosi Papp János 1944-ben született Balatonendrén. 1966-ban szerezte meg magyar-román szakos tanári diplomáját. Tanított a Gyimesekben, Kászonaltizen, és Csíkszeredán, tudósításai jelentek meg a romániai magyar újságokban és több mint egy évtizeden át a Marosvásárhelyi Rádió magyar nyelvű szerkesztőségének dolgozott. Újságíróként tudósított többek között a Kárpát-medence magyar közösségeinek életéről, a krajnai háború történéseiről, illetve a hazai nagy árvizekről. A Duna Televízió bemutatta a *Garda legendája* és az *Újrindul a nagy-börzsönyi kisvasút* című dokumentumfilmjeit. A *hargitai kucséber* című tárcagyűjteménye 2009-ben látott napvilágot kiadónknál; A *temerini szépasszony* című legújabb kötetének megjelenését sajnos már nem érthette meg az író.